ARHITEKTONSKE BARIJERE ZA OSOBE S INVALIDITETOM U SPORTSKIM OBJEKTIMA GRADA RIJEKE

Košpić, Vita

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Health Studies / Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:343223

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Health Studies - FHSRI Repository

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZDRAVSTVENIH STUDIJA
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ FIZIOTERAPIJE

Vita Košpić

ARHITEKTONSKE BARIJERE ZA OSOBE S INVALIDITETOM U SPORTSKIM OBJEKTIMA GRADA RIJEKE

Završni rad

Rijeka, 2020.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HEALTH STUDIES
UNDERGRADUATE STUDY OF PHYSIOTHERAPY

Vita Košpić

ARCHITECTURAL BARRIERS FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN RIJEKA'S SPORTS FACILITIES

Final work

Rijeka, 2020.

Mentor rada:

Završni rad obranjen je dana _____ u/na_____,

pred povjerenstvom u sastavu:

1._____

2._____

3._____

4._____

Izvješće o provedenoj provjeri izvornosti studentskog rada

Opći podatci o studentu:

Sastavnica	**Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci**
Studij	Fizioterapija
Vrsta studentskog rada	Završni rad
Ime i prezime studenta	VITA KOŠPIĆ
JMBAG	0351005373

Podatci o radu studenta:

Naslov rada	ARHITEKTONSKE BARIJERE ZA OSOBE S INVALIDITETOM U SPORTSKIM OBJEKTIMA GRADA RIJEKE
Ime i prezime mentora	JASNA LULIĆ DRENJAK
Datum predaje rada	6.07.2020.
Identifikacijski br. podneska	1354507263
Datum provjere rada	6.07.2020.
Ime datoteke	VITA_ZAVR_SNI.docx
Veličina datoteke	10.31M
Broj znakova	48565
Broj riječi	8029
Broj stranica	62

Podudarnost studentskog rada:

Podudarnost (%)
10 %

Izjava mentora o izvornosti studentskog rada

Mišljenje mentora	
Datum izdavanja mišljenja	
Rad zadovoljava uvjete izvornosti	X
Rad ne zadovoljava uvjete izvornosti	☐
Obrazloženje mentora (po potrebi dodati zasebno)	

Datum	Potpis mentora
6.07.2020.	JASNA LULIĆ DRENJAK

SAŽETAK

Kada se govori o osobama s invaliditetom, najčešće ih se definira kao osobe s trajnim ograničenjem u obavljanju neke fizičke, ali i psihičke funkcije. Njihov invaliditet posljedica je oštećenja: vida, sluha, govorno-glasovne komunikacije, mišićno-koštanog sustava, središnjeg živčanog sustava i perifernog živčanog sustava, intelektualna oštećenja i autizam. Ovisno o vrsti i težini oštećenja, osoba će se koristiti ortopedskim pomagalom kao što su: invalidska kolica, štake, štap, ortoza, proteza itd. Zgrade i objekti trebaju biti uređeni u skladu s time.

Cilj ovog istraživanja bio je ustanoviti koliko su sportski objekti u gradu Rijeci prilagođeni za osobe s invaliditetom. Na osnovu „Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ iz 2006. godine, određene su arhitektonske komponente koje su bilježene u 15 sportskih objekata. To su: pristup s prometnice i ulaz, komunikacije (dizalo, rampe, podizna platforma), pristup gledalištu i terenu te WC.

Rezultati pokazuju kako 66,67% riječkih sportskih objekata ima potpuno prilagođen pristup s prometnice i ulaz. Ustanovljeno je kako 42,86% ima potpuno prilagođene komunikacije, a isti taj postotak sportskih objekata uopće nema prilagođene komunikacije. Tek 28,57% sportskih objekata omogućuje osobama s invaliditetom neometan pristup gledalištu ili terenu. Čak 50% sportskih objekata nema WC uređen za osobe s invaliditetom, dok nešto manji postotak (42,86%) ima prilagođen WC sukladno propisima. Ovi brojevi ukazuju na potrebu za napretkom i modernizacijom riječkih sportskih objekata te potrebno dizanje svijesti društva o kvalitetnijem uključivanju osoba s invaliditetom u svakodnevne sportske aktivnosti.

Ključne riječi: sportski objekti, osobe s invaliditetom, grad Rijeka

SUMMARY

When speaking about people with disabilities, they are most commonly defined as people with permanent restriction in performing some physical or even psychological function. Their disability results from an impairment of: sight, hearing, speaking communication, musculoskeletal system, central nervous system or peripheral nervous system, intellectual impairment and autism. Depending on the impairment and its level, a person will be using certain orthopedic aid, such as: wheelchair, crutches, stick, orthosis, prosthesis etc. Buildings and facilities should be adapted accordingly.

The aim of this research was to find out to what extent are sports facilities in the city of Rijeka adapted for people with disabilities. Architectural components that are recorded in 15 sports facilities are based on „Ordinance on ensuring access to the disabled and to persons with reduced mobility“ from 2006. The architectural components are: access from road with facility entrance, communications (elevator, ramp, lifting platform), access to auditorium and terrain, and toilet.

Results show that 66,67% of Rijeka's sports facilities have got a completely adapted access from road and entrance. It has been established that 42,86% have got completely adapted communications and the same percentage of sports facilities don't have adapted communications at all. Only 28,57% of sports facilities completely enable access to the auditorium and terrain for people with disabilities. As much as 50% of sports facilities don't have a toilet adjusted for people with disabilities, while 42,86% have a toilet adjusted in accordance with regulations. These numbers show the need for improvement and modernization of Rijeka's sports facilities and the need for raising social awareness about higher quality inclusion of people with disabilities in everyday sports activities.

Key words: sports facilities, people with disabilities, city of Rijeka

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. INVALIDITET I OSOBE S INVALIDITETOM 3
2.1. Vrste oštećenja 3
2.1.1. Oštećenje vida 4
2.1.2. Oštećenje sluha 5
2.1.3. Oštećenje govorno-glasovne komunikacije 6
2.1.4. Oštećenje mišićno-koštanog sustava 6
2.1.5. Oštećenje središnjeg i perifernog živčanog sustava 7
2.1.6. Oštećenje drugih organa i organskih sustava 8
2.1.7. Intelektualna oštećenja 9
2.1.8. Autizam 9
3. CILJ ISTRAŽIVANJA 10
4. MATERIJALI I METODE 11
5. REZULTATI 12
5.1. Propisi prema „Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom“ 12
5.2. Sportski objekti 14
5.3. Statistička obrada 41
6. RASPRAVA 43
7. ZAKLJUČAK 46
LITERATURA 47
POPIS PRILOGA 49
KRATAK ŽIVOTOPIS 51

1. UVOD

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) je Međunarodnom klasifikacijom oštećenja, onesposobljenosti i ometenosti iz 1980. godine definirala ova tri pojma (1). Oštećenje (eng. *impairment*) predstavlja bilo kakav gubitak ili odstupanje od normalne psihičke, fiziološke ili anatomske strukture ili funkcije. Onesposobljenost ili invaliditet (eng. *disability*) je bilo kakvo ograničenje ili nedostatak sposobnosti za obavljanje neke aktivnosti na način ili u opsegu koji se smatra normalnim za ljudsko biće. Ometenost (eng. *handicap*) je pojam socijalnog karaktera, a rezultira iz oštećenja ili invaliditeta koje osobu ograničava ili joj onemogućuje ispunjenje njene prirodne uloge u društvu (1).

Prema podacima iz Izvješća o osobama s invaliditetom, na dan 03.05.2019. u Hrvatskoj živi 511 281 osoba s invaliditetom (2). Od toga 60% čine muškarci, a 40% žene, dok zajedno čine 12,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Najviše onesposobljenih osoba (49%) spada u skupinu 65+, 42% osoba s invaliditetom pripada radno aktivnoj dobi od 20 do 64 godine. Djeca do devetnaeste godine s invaliditetom čine 9% ove skupine ljudi. U Primorsko-goranskoj županiji prevalencija invaliditeta je 7% (2).

20. travnja 2017. godine donesena je Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine (3). Republika Hrvatska „preuzela je obvezu zaštite i promicanja ljudskih prava osoba s invaliditetom kako bi mogle ravnopravno sudjelovati u građanskim, političkim, ekonomskim, društvenim i kulturnim područjima života. Svoje opredjeljenje za puno ostvarivanje svih temeljenih ljudskih prava osoba s invaliditetom, Republika Hrvatska je kao treća država po redu u svijetu potvrdila i potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda 2007. godine, čime je pokazala da želi slijediti put napretka poštujući načela Konvencije i prava osoba s invaliditetom u potpunosti“ (3).

Napredak u promicanju prava onesposobljenih osoba itekako se očituje i u mogućnosti pristupa određenim objektima. Di Palma i sur. u svom radu iz 2016. navode kako bi sportski objekti trebali biti oslobođeni arhitektonskih barijera (4), a Kung i Tylor 2014. iznose da bi u slučaju bolje prilagođenosti i organiziranosti sportskih objekata, sklonost sportu od strane osoba s invaliditetom bila čak i veća nego kod opće populacije (4).

Sport uvelike pridonosi mentalnom zdravlju i kvaliteti života onesposobljenim osobama (5). On budi osjećaj zadovoljstva, kako u rehabilitaciji tako i u zajednici. Pridonosi samopouzdanju i boljoj slici o sebi, a istraživanjima je dokazano kako je razina samopouzdanja kod sportaša s invaliditetom i sportaša opće populacije poprilično jednaka. U talijanskom istraživanju Gioie i sur. iz 2006. sudjelovalo je 137 osoba s oštećenjem kralježničke moždine, a rezultati su pokazali značajne razlike u stopi tjeskobe/depresije među osobama u kolicima sedentarnog načina života i onih koji se bave sportom (osobe u kolicima sedentarnog načina života pokazivale su višu razinu tjeskobe) (5). Ove činjenice ukazuju na važnost bavljenja sportom osoba s invaliditetom. Stoga je bitno da imaju omogućen i prilagođen pristup sportskim objektima.

Prema službenoj stranici grada Rijeke, pristup sportskim objektima koji su pod tvrtkom Rijeka sport, prilagođen je osobama s invaliditetom (6). Međunarodno udruženje za sportske i rekreacijske objekte i Međunarodni olimpijski odbor organiziraju arhitektonske natječaje i dodjeljuju nagrade određenim sportskim i rekreacijskim objektima. 2009. je u Kölnu Bazenima Kantrida uručena brončana medalja za prilagođenost arhitektonskog uređenja osobama s invaliditetom (7).

U ovom radu bit će uspoređene određene arhitektonske komponente sportskih objekata s odrednicama koje bi one trebale zadovoljavati. Nakon objašnjenih pojmova invaliditeta i osoba s invaliditetom te podjele oštećenja, definirane su arhitektonske komponente koje "Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti" propisuje u sportskim objektima. To su ulaz, komunikacije, WC, kabina za presvlačenje i tuš kabina. U rezultatima je tablicama prikazano jesu li sportski objekti u potpunosti ili djelomično prilagođeni odnosno neprilagođeni. Svaki je objekt prikazan slikama uz arhitektonske komponente. Nakon iznesenih podataka, slijedi prikaz statističke obrade u brojčanim vrijednostima, postocima te prikaz stupčastog dijagrama. U raspravi se komentiraju postavljene hipoteze, koje su na osnovu statističkih podataka prihvaćene odnosno odbijene. Cijeli je rad zaokružen zaključkom.

2. INVALIDITET I OSOBE S INVALIDITETOM

Sam korijen termina „invalid“ dolazi od latinske riječi „*invalidus*“, što znači slab, nevrijedan, nesposoban (8). Time se osoba automatski negativno etiketira te se više smatra problemom ili „teretom“, nego dostojanstvenim ljudskim bićem. Koristeći nazive kao što su „invalidi“, „osobe s hendikepom“, „osobe s posebnim potrebama“, zapravo ih se nesvjesno stigmatizira. Najprihvatljiviji naziv je „osobe s invaliditetom“ jer upućuje na to da je osoba mnogo više od svog invaliditeta te da jednostavno određeni dijelovi njenog tijela zbog oštećenja nemaju jednaku funkciju kao kod zdravih ljudi. Treba imati na umu kako bolest i invaliditet nisu jedno te isto. Bolest može završiti ozdravljenjem, oštećenjem, smrću ili smanjenjem sposobnosti za rad i samostalan život, odnosno invaliditetom. Dakle, invaliditet je posljedica oštećenja, tj. bolesti (8).

Postoje brojne definicije osoba s invaliditetom. Prema Zakonu o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, one su definirane kao osobe s trajnim ograničenjem, smanjenjem ili gubitkom sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi, nastale kao posljedica oštećenja zdravlja (9).

2.1. Vrste oštećenja

Sukladno Zakonu o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, oštećenja su podijeljena u 9 kategorija:

- oštećenje vida
- oštećenje sluha
- oštećenje govorno-glasovne komunikacije
- oštećenje mišićno-koštanog sustava
- oštećenje središnjeg živčanog sustava
- oštećenje perifernog živčanog sustava
- oštećenje drugih organa i organskih sustava
- intelektualna oštećenja
- autizam

2.1.1. Oštećenje vida

Činjenica je kako čovjek oko 80% informacija iz vanjskog svijeta prima putem osjeta vida (10). Njegova uloga od krucijalne je važnosti u razvoju emocionalnih i socijalnih interakcija, a čak se i neverbalna komunikacija temelji na vidu (10). U oštećenje vida svrstani su sljepoća i slabovidnost (9).

Sljepoća je nemogućnost vizualnog sustava da prenosi podražaje (10). Ona je podijeljena na pravu i praktičnu sljepoću. Prava ili potpuna sljepoća podrazumijeva potpuni gubitak vida, kada osoba uopće ne percipira svjetlost. U slučaju kada osoba ima ostatak vida 2 – 5% na boljem oku, tada je riječ o praktičnoj sljepoći. Uzroci sljepoće mogu biti ozljeda, bolest ili nasljedni čimbenici. Najčešći uzroci su: katarakta (47,9%), glaukom (12,3%), senilna makularna degeneracija (8,7%), zamućenje rožnice (5,1%), dijabetička retinopatija (4,8%) (10). Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije, u svijetu postoji oko 285 milijuna ljudi s oštećenjem vida, od čega je 39 milijuna slijepih osoba (11), a 2009. Hrvatski je savez slijepih brojao oko 5 900 slijepih osoba (12).

Slabovidnost je funkcionalni poremećaj oka karakteriziran smanjenom oštrinom vida uzrokovanom slabljenjem očnog mišića zbog neaktivnosti. U prosjeku slabovidno je oko 1 – 5% svjetske populacije (10).

S obzirom na to da najveći dio informacija čovjek prima upravo putem vida, u slučaju nedostatka istog, nastoji ga nadomjestiti drugim osjetilima – opipom, sluhom, njuhom (13). Slijepe osobe prvenstveno se oslanjaju na taktilne podražaje pomoću ruku ili stopala kako bi osjetili strukturu tla ili diskontinuitet (rupe, tračnice). Standardno mehaničko pomagalo slijepih je bijeli štap koji omogućuje pregled tla oko metar ispred tijela i prostora do razine struka, osiguravajući siguran hod (13). Zahvaljujući Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet, slijepima u svakodnevnom životu osim štapa pomažu i specijalno dresirani psi (10). Od velike su važnosti i električna pomagala.
Nakon opipa, sluh je drugo najvažnije osjetilo za slijepe. Prometni zvukovi određuju vlastito ponašanje u prostoru, no zvukovni krajolik također uključuje i zvukove koji se odbijaju od statičnih objekata (13).
„Priručnik za primjenu Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ kao pomagala za slijepe i slabovidne navodi sljedeće:

- taktilna obrada – završna reljefna obrada hodne površine
- taktilna crta vođenja – traka na podu namijenjena za usmjeravanje kretanja slijepih i slabovidnih osoba
- taktilno polje upozorenja – upozorava slijepe i slabovidne na promjenu razine kretanja (14)

2.1.2. Oštećenje sluha

U poremećaje sluha ubrajaju se nagluhost i gluhoća (15). Gluhoća je gubitak sluha u govornim frekvencijama većim od 81 decibela, a nagluhost od 25 do 80 decibela (9).

Nagluhe osobe govor primaju prvenstveno slušanjem, dok gluhe osobe prvenstveno vidom. Oštećenje sluha može se pojaviti u prenatalnom, perinatalnom ili postnatalnom razdoblju. Ovisno o tome, postoje različiti uzroci: nasljedni faktori, rubeola, toksoplazmoza, intrakranijalna krvarenja, meningitis, upala srednjeg uha, traume ili izloženost buci pa čak i staračka nagluhost (15). Takve osobe imaju problema s komunikacijskim vještinama jer ih zbog specifičnog glasa okolina ne razumije dovoljno da bi uspostavili normalan razgovor (16). Upravo taj problem ostavlja trag u svakodnevnoj interakciji u školi, na poslu, u obitelji itd. Nagluhe i gluhe osobe često se koriste slušnim aparatima pa su tako osposobljene za percepciju govora. Kada se time ne postigne željeni učinak, ove osobe koriste se gestovnim jezikom i čitanjem s usana (16).

Za razliku od slijepih osoba, gluhe i nagluhe osobe lakše će se snalaziti u sportskim objektima. Iako neće imati problema s arhitektonskim barijerama, moguća prepreka je što se neće svi u okolini moći sporazumjeti gestovnim jezikom. „Priručnik za primjenu Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ navodi nekoliko pomagala koja pomažu gluhim i nagluhim osobama u nesmetanom kretanju objektima:

- vizualno-svjetlosna najava – upozorenje i obavijest gluhoj i nagluhoj osobi pomoću svjetlosnih signala
- induktivna petlja ili transmisijski obruč – instalacija u građevini koja služi otklanjanju šumova iz okoline i boljoj kvaliteti zvuka
- tekstofon – prilagođeni telefon pri čemu oba sugovornika pisano komuniciraju (14)

2.1.3. Oštećenje govorno-glasovne komunikacije

Komunikacija je temelj usvajanja jezika i razvoja govora (17). Jezik se uči u komunikaciji, dok je govor sredstvo komunikacije. Postoje brojne definicije komunikacije, no ono što je sigurno jest da komunikacijom ljudi utječu jedni na druge na mentalnoj razini te razmjenjivanjem obavijesti djeluju na svoju svijest i ponašanje (17). U Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom pod oštećenja govorno-glasovne komunikacije spadaju: oštećenje govora, glasa, čitanja, pisanja, računanja.

2.1.4. Oštećenje mišićno-koštanog sustava

Mišićno-koštani ili lokomotorni sustav odgovoran je za pokretanje, a čine ga kosti, mišići, ligamenti i zglobovi. Prema Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom oštećenje lokomotornog sustava trajno je oštećenje koje osobu sprječava u samostalnom izvođenju svakodnevnih životnih aktivnosti primijenjenim njenoj dobi. Ono vodi ka prijevremenom umirovljenju, smanjenoj kvaliteti života te smanjenoj mogućnosti u sudjelovanju u društvenim događanjima.

SZO navodi kako su mišićno-koštana oštećenja vodeći uzrok invaliditeta u svijetu (18). Tu nije riječ samo o bolesti starijih – ova stanja pojavljuju se kod svih dobnih skupina. Karakterizirana su s boli i smanjenom pokretljivošću.
Mišićno-koštana oštećenja zahvaćaju:

- zglobove: osteoartritis, reumatoidni artritis, psorijatični artritis, ankilozantni spondilitis, giht – bolesti koje zbog upale i promjene koštanog tkiva postepeno uzrokuju invaliditet
- kosti: osteopenija i osteoporoza koja doprinosi prijelomima najčešće kuka, kralježaka i ručnog zgloba
- mišiće: sarkopenija – smanjenje omjera mišićnih vlakana tipa II

U lokomotorna se oštećenja također ubrajaju i mišićne distrofije. One su nasljedne i nastaju zbog promjena u genima te s vremenom vode degeneraciji mišićnih vlakana (19). Postoji više vrsta distrofija, a zajedno obuhvaćaju sve mišiće tijela. Duchenneova mišićna distrofija teži je oblik od Beckerove, a muško dijete je već u drugoj godini sklono padanju, teško se diže iz ležećeg ili čučećeg položaja, otežano hoda gegajući se u kukovima. Zbog slabosti mišića dolazi do skolioze kralježnice, a potom i do otežanog disanja. Djeca su već s 12 godina u

invalidskim kolicima i nikada ne dočekaju duboku starost (najčešće zbog plućnih infekcija kao posljedice slabe ventilacije pluća uslijed oslabljenih interkostalnih mišića) (19).

Težina invaliditeta podijeljena je prema korištenju ortopedskih pomagala. Osoba s blažim stupnjem invaliditeta se pri pokretanju može samostalno koristiti određenim pomagalima. Osoba s invaliditetom težeg stupnja ne može samostalno obavljati njegu (kupanje, oblačenje, obavljanje fizioloških potreba, prehrana). Najteži stupanj je nemogućnost samostalnog pokretanja tijela čak i uz pomoć ortopedskih pomagala (9).

Najčešća ortopedska pomagala su:

- ortoze – podupiru, rasterećuju, imobiliziraju ili ispravljaju dio tijela i kontroliraju opseg i smjer pokreta
- proteze – umjetno načinjen dio tijela, najčešće od plastične mase, drveta, kovine, stakla i sl.
- štapovi, štake, invalidska kolica i hodalice kao pomagala za pokretljivost

Za osobe s oštećenjem lokomotornog sustava koje se pritom koriste ortopedskim pomagalima vrlo je bitno da objekt u kojem se kreću bude prilagođen. "Priručnikom za primjenu Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti" jasno su određene mjere širine vratiju, veličina prostora, prilagođen mehanizam WC-a i slično.

2.1.5. Oštećenje središnjeg i perifernog živčanog sustava

Oštećenje mozga može nastati intrauterino, pri porođaju ili u ranom razvoju. Najčešći uzroci su intrakranijalna krvarenja, hipoksija, infekcije itd. U kasnijoj životnoj dobi riječ je o traumama, tumorima, infekcijama, cerebrovaskularnom inzultu. Osobe s ozljedom središnjeg živčanog sustava najčešće imaju poremećaje senzornog ili motoričkog deficita, poremećaj koncentracije, nerijetko su zabrinute i umorne (20).

Cerebralna paraliza jedna je od najčešćih oštećenja središnjeg živčanog sustava. Pospiš ju je 1999. definirao kao „skupinu neprogresivnih, ali često promjenjivih motornih oštećenja uzrokovanih lezijom središnjeg živčanog sustava u ranim stadijima razvoja". Dokazana je povezanost perinatalne asfiksije i ishemije te pojavnosti cerebralne paralize. Osim toga,

prijevremeni porod i infekcije također mogu utjecati na pojavnost ovog oštećenja – često je riječ o više faktora. Ono ne ostavlja posljedice samo na mišićno-koštani sustav, već utječe i na percepciju, intelekt, kogniciju, komunikaciju itd. S obzirom na mjesto oštećenja, postoji pet tipova cerebralne paralize: spastični, atetoidni, hipotonični, ataksični i mješoviti. Za spastični oblik karakteriziran je povišen tonus mišića koji vodi ka kontrakturi i deformaciji zglobova. Atetoidni tip uključuje nekoordinirane i nekontrolirane pokrete, dok ataksični djeluje na poremećaj balansa. Bez obzira o kojem tipu je riječ, svi uzrokuju probleme s hodom i motorikom, a ovisno o stupnju oštećenja, osoba će se koristiti ortopedskim pomagalima (20).

Ozljede na razini kralježničke moždine najčešće rezultiraju paraplegijom ili tetraplegijom (21). Paraplegija nastaje oštećenjem kralježničke moždine u torakalnom i lumbalnom dijelu, a uzrokuje oduzetost donjih ekstremiteta. Što je razina oštećenja na kralježničkoj moždini viša, više je mišića paralizirano. Zato ozljeda na razini vratnog dijela moždine uzrokuje tetraplegiju i u tom slučaju paralizirani su svi ekstremiteti (21).

Oštećenjima središnjeg živčanog sustava također pripada i demijelinizacijska bolest – multipla skleroza (19). Zbog promjena na mijelinskim ovojnicama živaca, najčešće uzrokovanim virusnim infekcijama, živčani podražaji sporije prolaze, a u nekim se slučajevima i prekidaju. Motorni simptomi podrazumijevaju nespretan hod, slabost u udovima (spastička parapareza, monopareza, hemipareza), bolne grčeve, tremor... Dizestezije i hiperpatija posljedice su smetnji osjeta, a ostali simptomi su: poremećaji sfinktera, epileptični napadi, inkontinencija ili retencija (19).

Za oštećenja perifernog živčanog sustava koristi se termin „neuropatija“. Bolesnik sa simptomima neuropatije ima oslabljene ili ugašene mišićne reflekse, smanjen osjet boli, slabost i atrofiju mišića (19). Polineuropatije karakterizirane su poremećajima u distalnim dijelovima donjih ekstremiteta, a najčešći oblici su dijabetička polineuropatija, alkoholna polineuropatija i Guillain-Barreov sindrom (19).

2.1.6. Oštećenje drugih organa i organskih sustava

Ova oštećenja uključuju poremećaje u dišnom, krvožilnom, probavnom, endokrinom, urogenitalnom sustavu te koži i potkožnom tkivu. Osoba ne može samostalno izvoditi osnovne životne aktivnosti kao što su samostalno kretanje i obavljanje njege te je ovisna o određenoj napravi ili postupku kao što su: dijaliza, kateter, sonda, gastrostoma itd. (9).

2.1.7. Intelektualna oštećenja

Osobe s intelektualnim oštećenjima često imaju problema s uklapanjem u društveni život, a uzrok je nedovršen intelektualni razvoj. Intelektualna razina mjeri se kvocijentom inteligencije od lakog prema dubokom oštećenju (9).

2.1.8. Autizam

Definicija autizma prema Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom je stanje poremećene emocionalne stabilnosti, inteligencije, psihomotornih aktivnosti, verbalne i socijalne komunikacije. Autistična se osoba povlači u sebe i nerijetko ima stereotipije (9).

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Istraživanje na temu „Arhitektonske barijere za osobe s invaliditetom u sportskim objektima grada Rijeke“ bavi se procjenom pristupačnosti sportskih objekata grada Rijeke za osobe s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti. Cilj pregledavanja 15 sportskih objekata bio je utvrditi odgovaraju li uvjeti osobama s invaliditetom u usporedbi s propisanim pravilima. U „Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ (dalje u tekstu: Pravilnik) opisani su elementi pristupačnosti za građevine i objekte. S obzirom na to da je dokazano koliko je sport bitan ovoj populaciji, ovim se istraživanjem nastojalo uvidjeti koliko se osobe s invaliditetom mogu nesmetano koristiti sportskim objektima. Podaci su prikazani statistički.

Hipoteza 1: Svi obrađeni sportski objekti grada Rijeke imat će potpuno prilagođen ulaz za osobe s invaliditetom.

Hipoteza 2: Više od pola obrađenih sportskih objekata grada Rijeke imat će potpuno prilagođen pristup gledalištu i terenu za osobe s invaliditetom.

Hipoteza 3: Više od pola obrađenih sportskih objekata grada Rijeke imat će WC u potpunosti prilagođen za osobe s invaliditetom.

4. MATERIJALI I METODE

Prije početka istraživanja, bilo je potrebno odrediti koji će se sportski objekti grada Rijeke bilježiti. Odlučeno je kako će to biti 15 sportskih objekata pod vlasništvom tvrtke Rijeka sport, navedenih na njihovoj službenoj internet stranici. Također je trebalo odrediti komponente koje će se pregledavati u sportskim objektima, bitne osobama s invaliditetom za normalno kretanje i funkcioniranje u njima. Nakon upoznavanja s „Priručnikom za primjenu Pravilnika o osiguranju pristupačnosti osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ iz 2006. godine odlučeno je da će se bilježiti sljedeće komponente:

Pristup objektu s prometnice – bilježilo se je li omogućen pristup osobi s invaliditetom određenom sportskom objektu kao i ulaz u teren/dvoranu

Dizala, rampe, taktilne crte vođenja – bilježilo se imaju li sportski objekti navedene komponente kako bi osobe s invaliditetom lakše prelazile s jedne razine na drugu ili se lakše usmjeravale u prostoru

Pristup gledalištu i parteru – bilježilo se je li omogućeno osobi s invaliditetom da pristupi gledalištu i parteru/terenu sportskog objekta

WC – bilježilo se ima li sportski objekt WC prilagođen osobama s invaliditetom

Komponente su prikazane slikama. Podaci su svrstani u tablice te su na kraju statistički obrađeni u programu Microsoft Office Excel 2007.

5. REZULTATI

5.1. Propisi prema „Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom“

„Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti“ određene su smjernice po kojima bi građevine javne i poslovne namjene trebale biti uređene. Među ostalim propisanim građevinama, nalaze se i građevine sportske i rekreacijske namjene. Ovaj Pravilnik pod komponente uređenja istih navodi sljedeće članke: 16., 17., 18., 24. i 25 (12).

Ulaz

Ulazom se dolazi izravno s javne pješačke površine ili uz pomoć elemenata pristupačnosti za svladavanje visinskih razlika. Uvjeti koje mora zadovoljavati: jednokrilna vrata širine 110/210 cm ili dvokrilna vrata širine 2 X 90/210 cm, vrata koja se otvaraju prema van ili posmično. Prag vrata ne smije prelaziti visinu od 2 cm. Oznake pristupačnosti obavezni su elementi ulaza (12).

Komunikacije

Komunikacije moraju zadovoljavati sljedeće uvjete: širina hodnika iznosi najmanje 150 cm, sve hodne površine su iste razine, u suprotnom su povezane elementima pristupačnosti (npr. rampa, dizalo, vertikalno podizna platforma, koso podizna sklopiva platforma). Vrata na komunikacijama širine su najmanje 90 cm. Instalacijska oprema šira od 10 cm, kao što su protupožarni aparati, ugrađena je u zidu. Oznake pristupačnosti obavezni su elementi komunikacija (12).

WC

Vrata WC-a otvaraju se prema van i širine su najmanje 90 cm, imaju pristupačnu kvaku na vratima na visini 90 cm, WC školjka s daskom za sjedenje mora biti na visini od 45 do 50 cm, a uz WC školjku moraju biti dva držača za ruke duljine 90 cm postavljena na zid. Prednji rub WC školjke je od zida udaljen najmanje 65 cm. Pokretač uređaja za ispuštanje vode u WC školjku postavljen je na visini od 70 cm od poda. Širina uporabnog prostora ispred WC školjke i umivaonika je najmanje 90 cm. WC također mora imati prostor za okretanje

invalidskih kolica, prikladno ogledalo, slavinu i vješalicu. Taktilna crta vođenja širine najmanje 40 cm proteže se do ulaznih vratiju WC-a (12).

Kabina za presvlačenje

Tlocrtna dimenzija kabine za presvlačenje mora iznositi najmanje 160 X 210 cm, mora imati vješalicu za odjeću, klupu visine 45 do 50 cm i oznaku pristupačnosti (12).

Tuš kabina

Tlocrtna dimenzija tuš kabine iznosi najmanje 230 X 230 cm, mora imati vješalicu za odjeću, držač za sapun, jednoručnu ili slavinu s ugrađenim senzorom i oznaku pristupačnosti (12).

5.2. Sportski objekti

Istarska ulica

Atletska dvorana Kantrida

Tablica 1. Atletska dvorana Kantrida

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i parteru	X		
WC	X		

Atletska dvorana Kantrida u potpunosti je prilagođena za osobe s invaliditetom. Pristup s prometnice je neometan, a neposredno prije ulaza na prijelazu s ceste je polegnuti rubnjak, tako da osoba u invalidskim kolicima može pristupiti atletskoj dvorani. Na jednokrilnim vratima zadovoljavajućih dimenzija nalazi se oznaka pristupačnosti kojom je jasno naznačeno da je taj ulaz namijenjen isključivo osobama s invaliditetom. Nakon ulaska u objekt, one mogu odmah pristupiti parteru, s obzirom na to da je u istoj ravnini s vratima. Dvorana ima teleskopsko gledalište. U objektu se nalazi dizalo na kojem je naznačeno kako se njime mogu koristiti i onesposobljene osobe. WC u kojem se uz WC školjku nalazi i tuš, uređen je sukladno Pravilniku.

Slika 1. Pristup atletskoj dvorani Kantrida s prometnice

Slika 2. Ulaz u atletsku dvoranu Kantrida

Slika 3. Teleskopsko gledalište u atletskoj dvorani Kantrida

Slika 4. Dizalo u atletskoj dvorani Kantrida

Slika 5. WC školjka za osobe s invaliditetom u atletskoj dvorani Kantrida

Slika 6. Tuš za osobe s invaliditetom u atletskoj dvorani Kantrida

Portić 3

Stadion Kantrida

Tablica 2. Stadion Kantrida

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC	X		

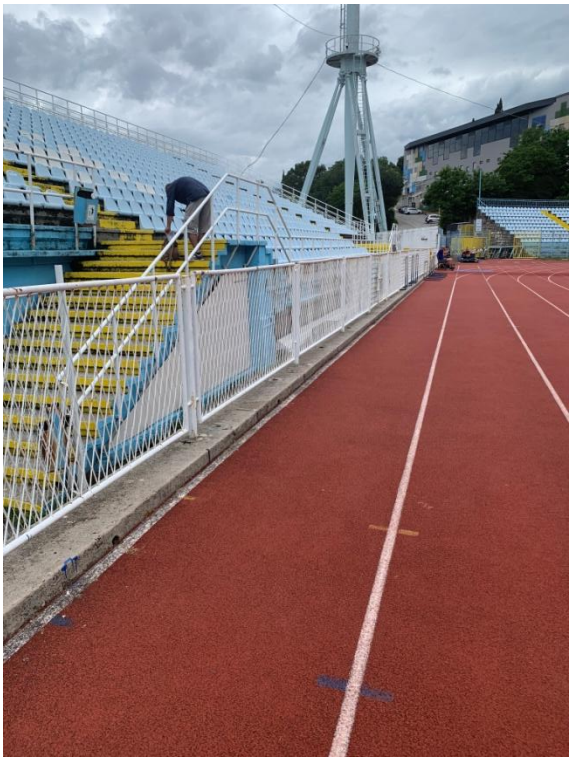
Pristup stadionu Kantrida s prometnice prilagođen je osobama s invaliditetom. Na predulazu u stadion nalazi se rampa i naznačen je prolaz za osobe s invaliditetom. Na ulazu u stadion nalazi se velika kapija, a nakon nje slijedi teren koji je u istoj ravnini. Pristup gledalištu nije prilagođen ovim osobama. WC je prilagođen osobama s invaliditetom.

Slika 7. Predulaz na stadion Kantrida

Slika 8. Ulaz na stadion Kantrida

Slika 9. Teren na stadionu Kantrida u ravnini s ulazom

Slika 10. Onemogućen pristup gledalištu osobama s invaliditetom na stadionu Kantrida

Podkoludricu 2

Bazeni Kantrida

Tablica 3. Bazeni Kantrida

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i bazenu	X		
WC	X		

Bazeni Kantrida u potpunosti su prilagođeni osobama s invaliditetom. Iz javne garaže pomoću dva dizala mogu doći na nekoliko metara od ulaza u bazen. Ispred dizala u garaži te iznad na izlazu postavljene su taktilne crte vođenja. Ulazna vrata kompleksa bazena su dvokrilna i zadovoljavajućih dimenzija. U istoj ravnini s ulazom nalaze se mjesta u gledalištu označena pravilnom oznakom pristupačnosti za osobe s invaliditetom. Ove osobe se dalje mogu kretati i prema vanjskom bazenu. On se nalazi na nešto višoj razini pa se vertikalno podiznom platformom mogu dignuti, a rampom doći do vanjskog bazena, iako tamo nemaju pristup gledalištu. WC je u potpunosti prilagođen osobama s invaliditetom, a također imaju vlastitu kabinu za presvlačenje i tuš kabinu.

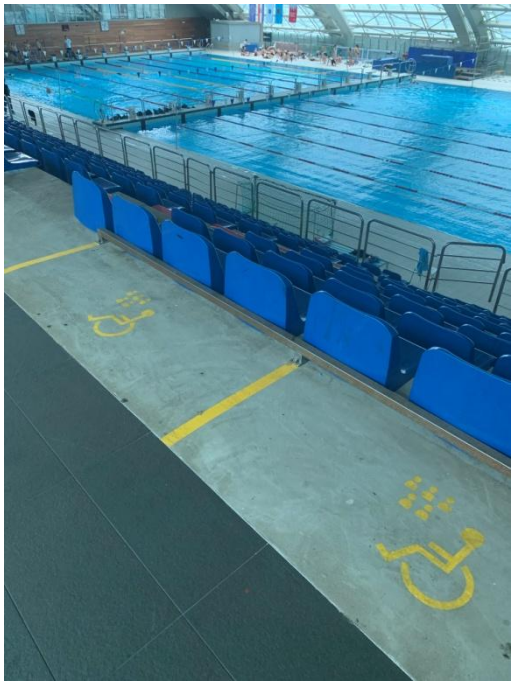
Slika 11. Dizala iz garaže Bazeni Kantrida i taktilne crte vođenja

Slika 12. Izlaz prema Bazenima Kantrida i taktilne crte vođenja

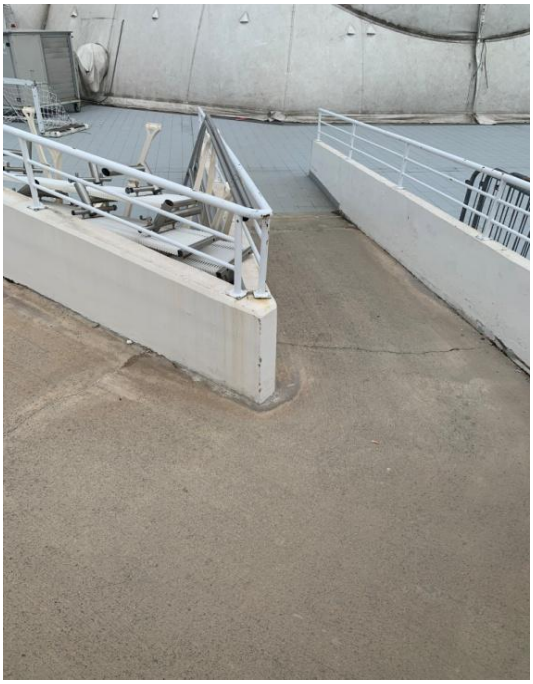
Slika 13. Ulaz u kompleks bazena

Slika 14. Mjesta u gledalištu za osobe u invalidskim kolicima

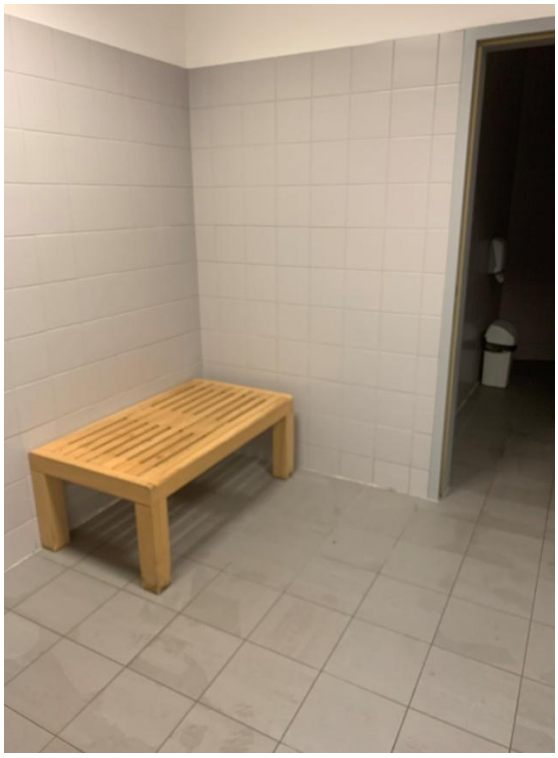
Slika 15. Vertikalno podizna platforma prema vanjskom bazenu Kantrida

Slika 16. Rampa prema vanjskom bazenu Kantrida

Slika 17. WC za osobe s invaliditetom i tuš na Bazenima Kantrida

Slika 18. Kabina za presvlačenje za osobe s invaliditetom na Bazenima Kantrida

Slika 19. Kabina za presvlačenje za osobe s invaliditetom na Bazenima Kantrida

Pulska ulica

Sportsko rekreacijski centar 3. maj

Tablica 4. Sportsko rekreacijski centar 3. maj

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz			X
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i terenu			X
WC			X

Sportsko rekreacijski centar (SRC) 3. maj u potpunosti je neprilagođen za osobe s invaliditetom, počevši od samog pristupa s prometnice. Ulaz objekta je na dnu dugačkih stepenica, jednokrilna vrata ne zadovoljavaju Pravilnikom propisane dimenzije, nema dizala, rampi ni taktilnih crta vođenja. Pristup terenu i gledalištu je zbog neprilagođenog stubišta onemogućen osobama s invaliditetom. Također nemaju ni prilagođen WC.

Slika 20. Neprilagođen pristup SRC-u 3. maj s prometnice za osobe s invaliditetom

Slika 21. Neprilagođen ulaz SRC-a 3. maj za osobe s invaliditetom

Slika 22. Hodnik u SRC-u 3. maj neprilagođen za osobe s invaliditetom

Slika 23. Neprilagođen pristup gledalištu za osobe s invaliditetom u SRC-u 3. maj

Slika 24. Neprilagođen WC za osobe s invaliditetom u SRC-u 3. maj

Obitelji Sušanj 2

Sportsko rekreacijski centar Zamet

Tablica 5. Sportsko rekreacijski centar Zamet

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja		X	
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC			X

Pristup s prometnice sportsko rekreacijskom centru Zamet prilagođen je osobama s invaliditetom. Nakon velike kapije slijedi košarkaški teren čija su dvokrilna vrata također prilagođena te su u istoj ravnini s terenom. S košarkaškog terena osobe s invaliditetom mogu pomoću rampe doći do boćališta. Iako je pristup prostoru boćališta omogućen, sam teren je povišen, a nema nikakve rampe pomoću koje bi mu se moglo pristupiti invalidskim kolicima. Pristup karate klubu i nogometnom igralištu u potpunosti je neprilagođen za osobe s invaliditetom. Također nemaju sebi prilagođen WC.

Slika 25. Pristup SRC-u Zamet s prometnice

Slika 26. Ulaz u košarkaški teren SRC-a Zamet

Slika 27. Rampa s košarkaškog terena prema boćalištu u SRC-u Zamet

Slika 28. Boćalište u SRC-u Zamet

Slika 29. Neprilagođen pristup nogometnom igralištu za osobe s invaliditetom u SRC-u Zamet

Slika 30. Neprilagođen pristup karate klubu za osobe s invaliditetom u SRC-u Zamet

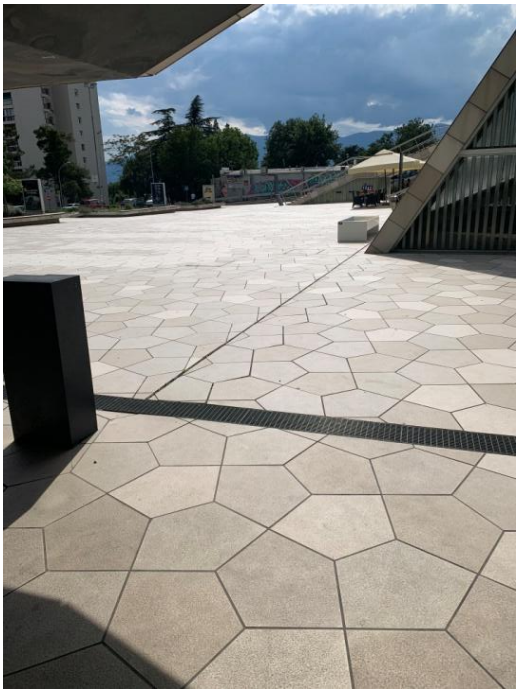
Trg riječkih olimpijaca 1

Centar Zamet

Tablica 6. Centar Zamet

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i parteru	X		
WC	X		

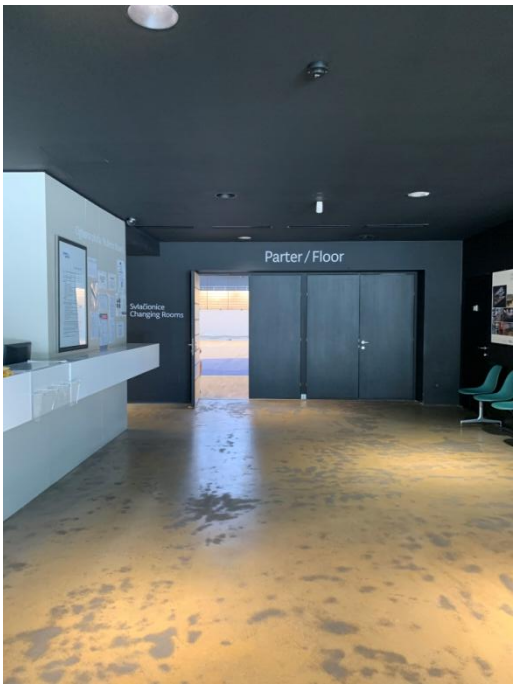
Centar Zamet u potpunosti je prilagođen osobama s invaliditetom. Ulazna su vrata dvokrilna i primjerenih arhitektonskih dimenzija. U istoj ravnini s ulazom nalazi se parter do kojeg se prolazi kroz dvokrilna vrata. U objektu se nalazi jedno dizalo, a za pristup drugom katu mogu se koristiti i drugim dizalom koje je izvan sportskog objekta. Pomoću njega se u objekt ulazi na gornjim vratima zgrade. Na drugom katu nalaze se mjesta predviđena za osobe s invaliditetom s kojih mogu gledati dolje u parter. WC je također prilagođen.

Slika 31. Pristup Centru Zamet s prometnice

Slika 32. Ulaz u Centar Zamet

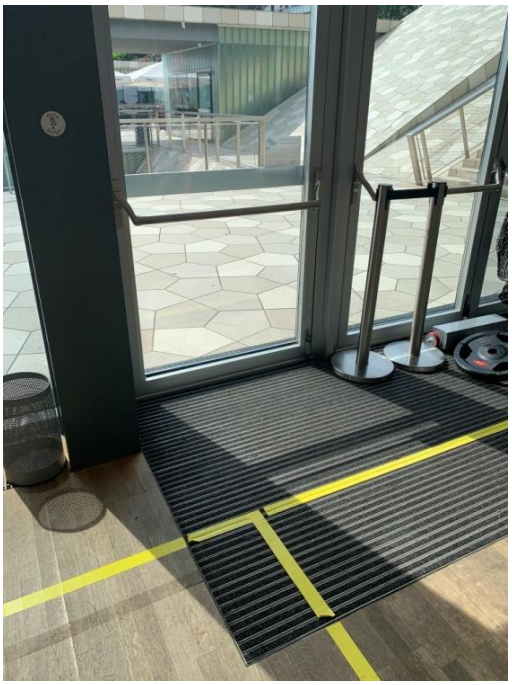
Slika 33. Ulaz u parter Centra Zamet

Slika 34. Mjesta gledališta za osobe u invalidskim kolicima u Centru Zamet

Slika 35. Dizalo u Centru Zamet

Slika 36. Ulaz na drugi kat Centra Zamet

Slika 37. WC za osobe s invaliditetom u Centru Zamet

Trg Viktora Bubnja 1

Dvorana mladosti

Tablica 7. Dvorana mladosti

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i parteru		X	
WC	X		

Pristup s prometnice Dvorani mladosti je neometan za osobe s invaliditetom. Ulaz na parter je u istoj ravnini s glavnim ulazom pa im je tamo pristup omogućen kroz dvokrilna vrata čije dimenzije zadovoljavaju norme. Ispred ulaza je malo povišenje, a nema rampe. Pristup gledalištu nije omogućen. U sklopu Dvorane mladosti postoji WC za osobe s invaliditetom.

Slika 38. Pristup Dvorani mladosti s prometnice

Slika 39. Prolaz u Dvorani mladosti prema parteru

Slika 40. Ulaz u parter u Dvorani mladosti

Slika 41. WC za osobe s invaliditetom u Dvorani mladosti

Slavka Krautzeka 84

Otvoreno igralište Kampus

Tablica 8. Otvoreno igralište Kampus

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i igralištu	X		
WC	X		

Otvoreno igralište Kampus u potpunosti je prilagođeno za osobe s invaliditetom. Pristup s prometnice nema nikakvih ograničenja. Rampe nisu potrebne, nema stepenica niti kakvih prepreka. Pristup igralištu je ovim osobama omogućen. Gledalište nije numerirano, no imaju prostora da sa svojim kolicima stanu ispred njega tako da ne ulaze u područje atletske staze. Otvoreno igralište Kampus ima postavljen vanjski WC za osobe s invaliditetom.

Slika 42. Pristup igralištu Kampus s prometnice

Slika 43. Ulaz na igralište Kampus

Slika 44. Gledalište na igralištu Kampus

Slika 45. Vanjski WC za osobe s invaliditetom na igralištu Kampus

Ulica Franje Matkovića 1a

Boćarski centar Podvežica

Tablica 9. Boćarski centar Podvežica

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	X		
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC			X

Pristup s prometnice boćarskom centru Podvežica prilagođen je osobama s invaliditetom. Prilaz objektu započinje velikom kapijom, zatim slijede velika dvokrilna vrata koja zadovoljavaju propisane dimenzije. Ulaz u sportski objekt čine također dvokrilna vrata ispred kojih je zbog povišenog ulaza postavljena rampa. Pristup terenu je omogućen pomoću mobilne rampe. Pristup gledalištu nije omogućen za osobe s invaliditetom. Ovaj objekt ne posjeduje WC za onesposobljene osobe.

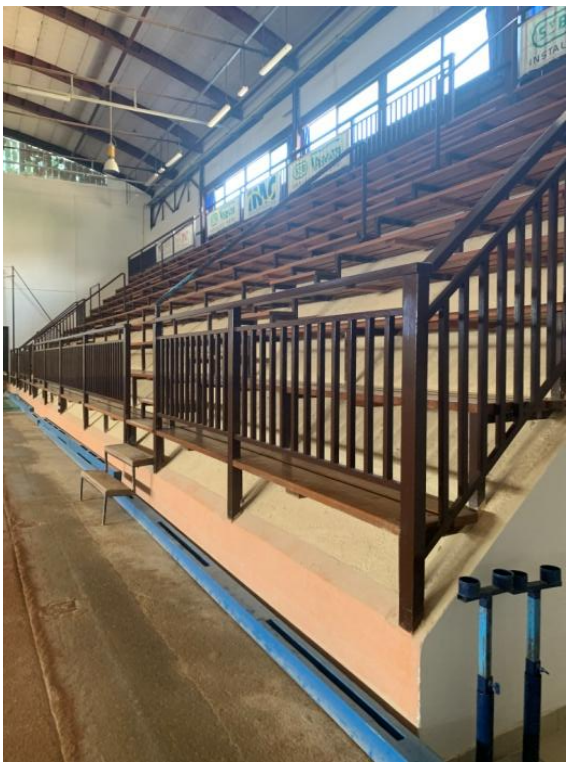
Slika 46. Pristup s prometnice boćarskom centru Podvežica

Slika 47. Ulaz u boćarski centar Podvežica

Slika 48. Pristup terenu boćališta za osobe s invaliditetom

Slika 49. Onemogućen pristup gledalištu boćališta za osobe s invaliditetom

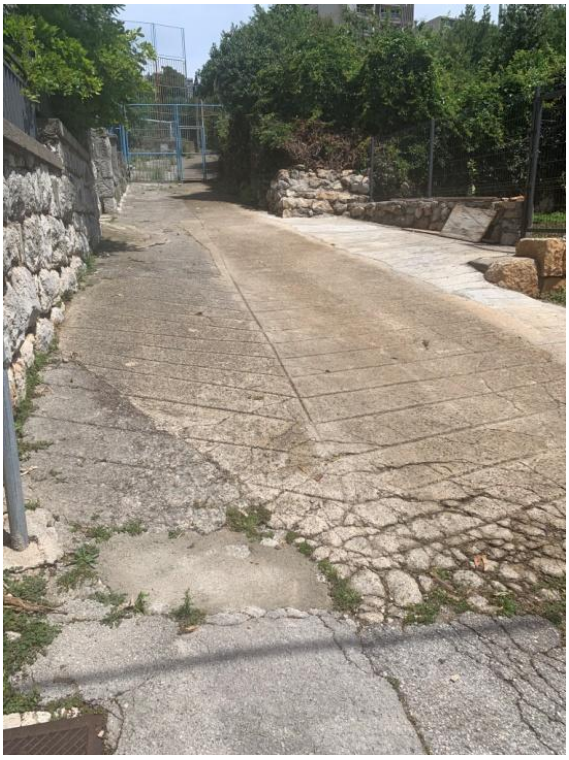
Podmurvice bb

Nogometno igralište Robert Komen

Tablica 10. Nogometno igralište Robert Komen

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz		X	
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja		X	
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC			X

Iako je pristup s prometnice nogometnom igralištu Robert Komen na južnoj strani omogućen osobama s invaliditetom, površina je neravna i podosta neugledna. Isto važi i za ulaz sa sjeverne strane. Na ulazu s južne strane postoji betonska rampa prema gledalištu, ali nema rukohvate. Gledalište nije numerirano te nije u potpunosti prilagođeno za osobe s invaliditetom. U sklopu objekta ne postoji WC za ove osobe.

Slika 50. Pristup igralištu Robert Komen s južne strane

Slika 51. Ulaz na igralište Robert Komen s južne strane

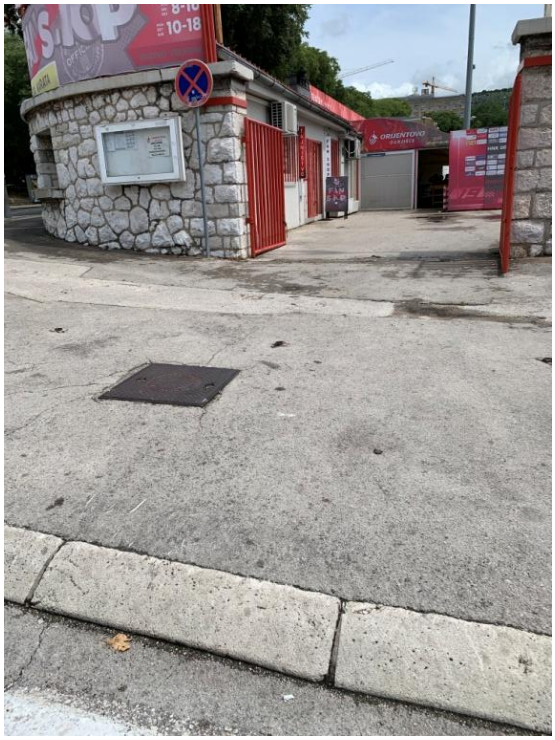
Krimeja

Nogometno igralište Krimeja

Tablica 11. Nogometno igralište Krimeja

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC			X

Pristup s prometnice nogometnom igralištu Krimeja za osobe s invaliditetom omogućen je polegnutim rubnjakom. Na ulazu u sportski objekt nalazi se velika kapija, a prije gledališta postoji natkriveni prolaz s jednokrilnim vratima čije su dimenzije u skladu s Pravilnikom. Osobe s invaliditetom nemaju omogućen pristup gledalištu, nema rampi niti prikladnog stepeništa, ali mogu ući na igralište. Ne postoji WC prilagođen osobama s invaliditetom.

Slika 52. Pristup nogometnom igralištu Krimeja s prometnice

Slika 53. Prolaz prema gledalištu i igralištu Krimeja

Omladinska ulica 8

Sportsko rekreacijski centar Belveder

Tablica 12. Sportsko rekreacijski centar Belveder

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz		X	
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i terenu		X	
WC		X	

Pristup s prometnice sportsko rekreacijskom centru Belveder nije u potpunosti prilagođen osobama s invaliditetom. Omogućen je prilaz nogometnom igralištu, ali ne i dvoranama. Samim time, dvorane uopće nisu prilagođene osobama s invaliditetom. Na nogometno igralište ulazi se kroz veliku kapiju. Gledalište nije numerirano, ali osobe u invalidskim kolicima mogu mu prići i gledati iz prve linije. WC za osobe s invaliditetom nalazi se u sklopu terena, ali ispred je stepenica te je potrebno podignuti invalidska kolica i gurnuti ih, što znači da osobe s invaliditetom ne mogu biti u potpunosti samostalne.

Slika 54. Pristup Omladinskom igralištu s prometnice

Slika 55. Gledalište na Omladinskom igralištu

Mlaka

Sportsko rekreacijski centar Mlaka

Tablica 13. Sportsko rekreacijski centar Mlaka

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz		X	
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i parteru			X
WC			X

U sportsko rekreacijskom centru Mlaka jedino je pristup objektu s prometnice prilagođen osobama s invaliditetom jer se na prijelazu s ceste nalazi polegnuti rubnjak. Već pred velikom ulaznom kapijom u SRC-u Mlaka nalazi se užljebljenje na tlu i neravna podloga kojom je nezgodno proći invalidskim kolicima. Nema rampi, taktilnih crta vođenja, propisanog stubišta ni WC-a prilagođenog za osobe s invaliditetom.

Slika 56. Pristup SRC-u Mlaka s prometnice

Slika 57. Pristup gledalištu SRC-a Mlaka

Slaviše Vajnera Čiče 13

Košarkaška dvorana Brajda

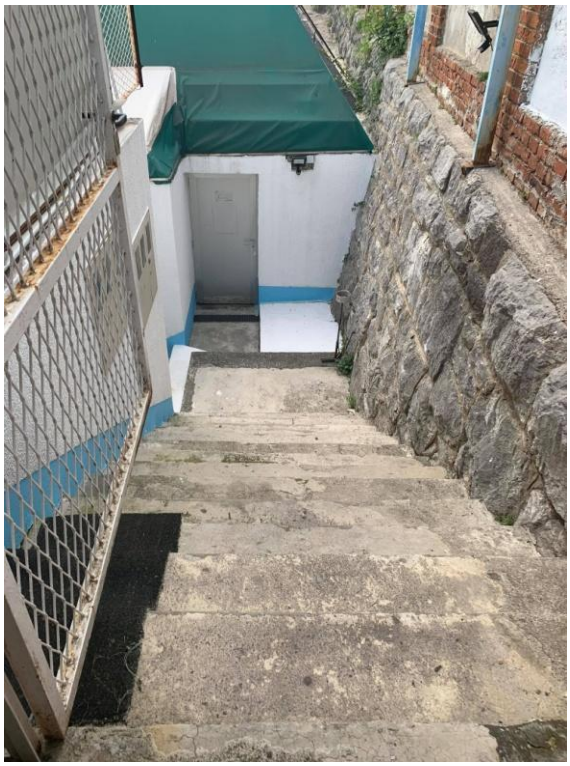
Tablica 14. Košarkaška dvorana Brajda

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz			X
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			X
Pristup gledalištu i terenu			X
WC			X

Košarkaška dvorana Brajda u potpunosti je neprilagođena za osobe s invaliditetom. Službeni ulaz u dvoranu je na dnu neprilagođenih dugačkih stepenica s desne strane, nema rampi, dizala, vertikalno pomičnih platformi. Nema WC-a za osobe s invaliditetom.

Slika 58. Pristup košarkaškoj dvorani Brajda s prometnice

Slika 59. Stepenice koje vode prema košarkaškoj dvorani Brajda s prometnice

Slika 60. Ulaz u košarkašku dvoranu Brajda

Slika 61. Neprilagođen WC za osobe s invaliditetom u košarkaškoj dvorani Brajda

Kozala

Dvorana Dinko Lukarić

Tablica 15. Dvorana Dinko Lukarić

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	X		
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja			
Pristup gledalištu i terenu			
WC			

Osobe s invaliditetom mogu nesmetano pristupiti dvorani Dinko Lukarić na Kozali i ući u nju. Ostale komponente (komunikacije, pristup gledalištu i terenu te WC) nisu mogle biti pregledane jer je dvorana za vrijeme pisanja ovog završnog rada bila zatvorena.

Slika 62. Pristup dvorani Dinko Lukarić s prometnice

Slika 63. Ulaz u dvoranu Dinko Lukarić

5.3. Statistička obrada

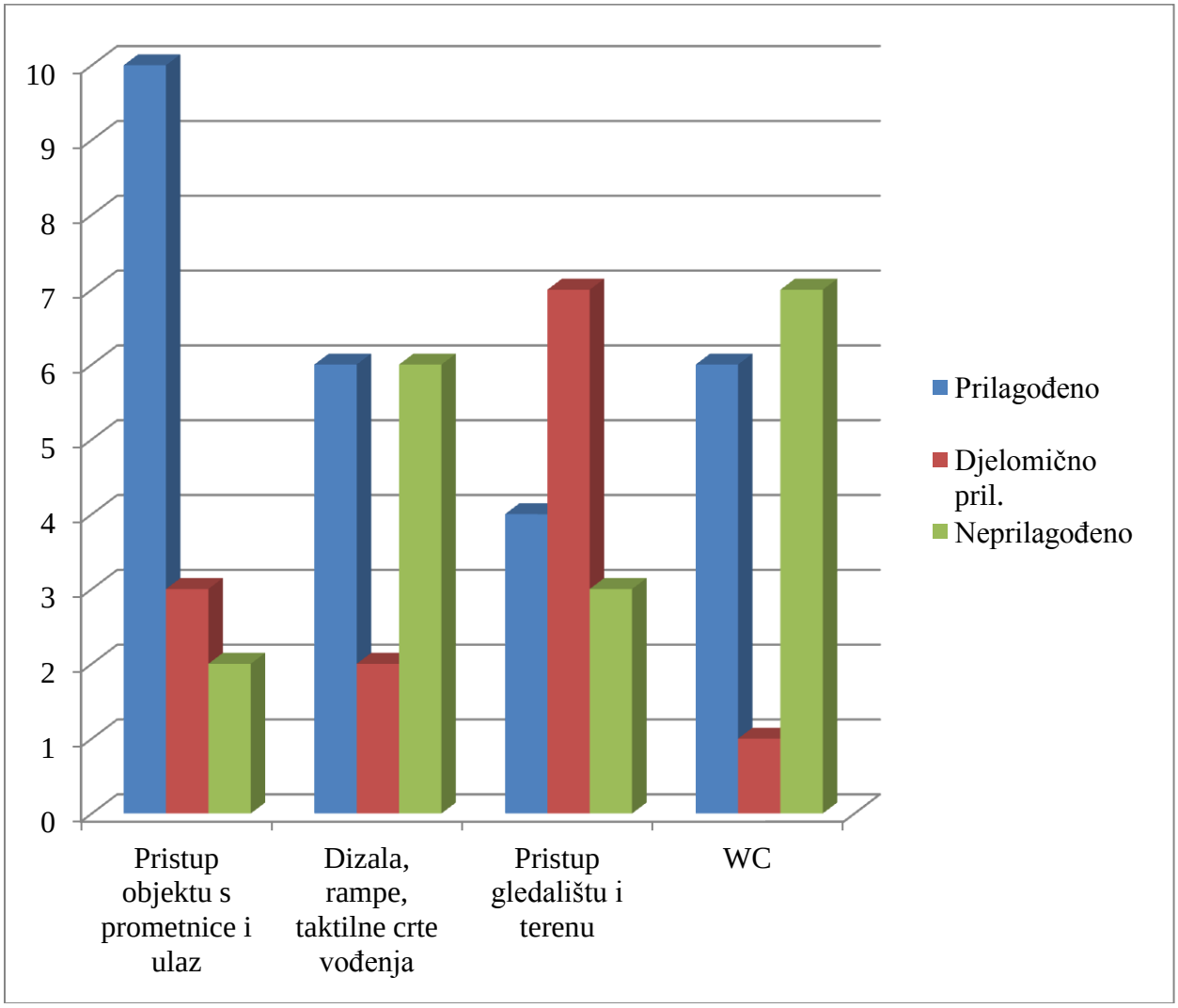
Tablica 16. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom prikazana brojčanim vrijednostima

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	10	3	2
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	6	2	6
Pristup gledalištu i terenu	4	7	3
WC	6	1	7

Tablica 17. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom prikazana u postocima

	Prilagođeno	Djelomično pril.	Neprilagođeno
Pristup objektu s prometnice i ulaz	66,67%	20%	13,33%
Dizala, rampe, taktilne crte vođenja	42,86%	14,28%	42,86%
Pristup gledalištu i terenu	28,57%	50%	21,43%
WC	42,86%	7,14%	50%

Stupčasti dijagram 1. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom

6. RASPRAVA

Ovim se radom nastojalo istražiti koliko su sportski i rekreacijski objekti u Rijeci prilagođeni osobama s invaliditetom, odnosno koliko arhitektonske barijere u njima ograničavaju normalno funkcioniranje ovih osoba. Činjenica je kako su one često uskraćene u svakodnevnim životnim aktivnostima, a na društvu je da im omogući osjećaj pripadnosti.

Sport, tj. tjelesna aktivnost izrazito je važna za svih pa tako i za osobe s invaliditetom. Kako bi mogle ostvariti svoje ciljeve i pokazati svoje mogućnosti, ipak bi im trebale biti omogućene osnove. Osnovama se i mogu nazvati komponente koje su se bilježile u ovome radu – pristup objektu s prometnice, ulaz, pristup terenu i gledalištu, komunikacije te WC. Osoba ne mora nužno sudjelovati u sportskim aktivnostima, ali može prisustvovati kao podrška članu obitelji ili klubu za koji navija. Poražavajući je osjećaj kada se to ne može zbog vanjskih, točnije arhitektonskih barijera.

U 15 riječkih sportskih objekata pregledavale su se gore navedene komponente. Svrstane su u tablicu pod kategorije: prilagođeno, djelomično prilagođeno te neprilagođeno.

Na temelju informacije na službenoj stranici grada Rijeke, da je pristup svim sportskim objektima u vlasništvu Rijeke sport prilagođen osobama s invaliditetom, donesena je prva hipoteza. Ona glasi: Svi obrađeni sportski objekti grada Rijeke imat će potpuno prilagođen ulaz za osobe s invaliditetom. Odbijena je, s obzirom na to da 66,67% sportskih objekata ima u potpunosti prilagođen pristup s prometnice i ulaz za osobe s invaliditetom. Svega 20% ima djelomično prilagođen pristup, a 13,33% ima neprilagođen pristup. To znači da će osobe s invaliditetom već pri ulazu u nekim sportskim objektima imati poteškoća ili neće moći biti samostalne. U neke nažalost neće moći ni ući.

Komunikacije koje uključuju prilagođene hodnike, dizala, podizne platforme, rampe, taktilne crte vođenja itd. važne su u kretanju sportskim objektima, svladavanju visinskih razlika ili u praćenju puta. Ako su arhitektonski potrebne, određene bi komunikacije trebale biti dijelom objekata. Ustanovljeno je kako je 42,86% sportskih objekata u Rijeci u potpunosti omogućilo komunikacije osobama s invaliditetom (ili zbog iste razine/vanjskog terena nisu bile potrebne). Isti taj postotak (42,86%) sportskih objekata nema prilagođene komunikacije (npr.

hodnik) ili ih uopće ne posjeduje, a trebao bi (npr. rampe, dizala, taktilne crte vođenja). Ostatak komunikacija (14,28%) je djelomično prilagođen.

Pristup gledalištu, odnosno terenu jedna je od najvažnijih stvari zbog kojih se uopće dolazi u neki sportski i rekreacijski objekt. Zato bi trebao biti prilagođen osobama s invaliditetom. Na osnovu ove misli, druga hipoteza glasi: Više od pola obrađenih sportskih objekata grada Rijeke imat će potpuno prilagođen pristup gledalištu i terenu za osobe s invaliditetom. Ona je također odbijena jer tek 28,57% svih sportskih objekata ima u potpunosti prilagođen pristup gledalištu, odnosno terenu. Djelomično prilagođenih je točno 50%, a neprilagođenih 21,43%. Ova statistika ukazuje na to da u nekim objektima ove osobe ili neće moći pristupiti gledalištu, ili terenu, ili ni jednome. To smanjuje mogućnost izbora sportske aktivnosti neke osobe ili ju ograničava u davanju podrške. U slučaju da joj je blizu baš taj objekt koji nije prilagođen, osoba s invaliditetom onda mora birati udaljenije sportsko rekreacijske centre, što je dodatno frustrirajuće.

Posljednja komponenta koja se bilježila bio je WC. On je jedan od osnovnih dijelova svake zgrade i svaki čovjek ima fiziološku potrebu za istim. Ako se u nekom objektu dugo boravi, štoviše obavlja neka sportska aktivnost, normalno je da će se pojaviti potreba za WC-om. Treba misliti na to da su nekima invalidska kolica osnovno sredstvo kojim se dolazi do WC-a i da je potrebno osigurati prostor u kojemu će osoba obaviti transfer, moći se kretati, spustiti i podignuti. Zato su propisane obavezne dimenzije, npr. visina kvake, udaljenost WC školjke od umivaonika i vratiju te obavezna dva držača. S obzirom na važnost ove komponente, treća i posljednja hipoteza ovog rada glasi: Više od pola obrađenih sportskih objekata grada Rijeke imat će WC u potpunosti prilagođen za osobe s invaliditetom. Odbijena je jer ipak manje od 50% objekata ima u potpunosti prilagođen WC (42,86%). Zabrinjavajuća je činjenica da čak 50% sportskih objekata uopće nema prilagođen WC za osobe s invaliditetom, a 7,14% ima djelomično prilagođen WC.

Nažalost, sve tri hipoteze koje su postavljene prije početka ovog istraživanja odbijene su. Podaci ukazuju na to kako su očekivanja vezana uz prilagođenost sportskih objekata grada Rijeke bila veća od stvarnog stanja.

Ono što se dalo primijetiti tijekom istraživanja je povezanost prilagođenosti sportskog objekta osobama s invaliditetom i godina izgradnje objekta. Naime, moderniji objekti ili oni koji su

naknadno obnovljeni, u potpunosti su prilagođeni ili imaju nadograđene elemente te su tako osobe s invaliditetom uzete u obzir. Atletska dvorana Kantrida izgrađena je 2010. i u potpunosti prilagođena. Bazeni Kantrida izgrađeni su 2008., a 2009. dodijeljena im je brončana medalja za arhitektonsko uređenje prilagođeno ovim osobama. Dobar primjer je i Centar Zamet izgrađen 2009. koji je također u potpunosti prilagođen osobama s invaliditetom. Otvoreno igralište Kampus obnovljeno je 2015., a osobe s invaliditetom mogu bez problema sudjelovati u aktivnostima na njemu. S druge strane, primjeri neprilagođenih prostora su stariji. Npr. sportsko rekreacijski centar 3. maj izgrađen je 1985. i pun je arhitektonskih barijera. Boćarski centar Podvežica izgrađen je 1911., ali zadnja obnova bila je 2006. godine kada se vjerojatno omogućila mobilna rampa osobama s invaliditetom koje tako mogu sudjelovati u ovome sportu. Sportsko rekreacijski centar Mlaka izgrađen je 1971. godine i nije prilagođen za ove osobe. Košarkaška dvorana Brajda izgrađena je 2003., a primjer je zaista lošeg arhitektonskog uređenja za osobe s invaliditetom, što čudi jer su u ovom radu navedeni i neki stariji objekti koji su puno prilagođeniji.

Na kraju se može zaključiti kako većina obrađenih sportskih objekata grada Rijeke ima mjesta za napredak i može puno bolje iskoristiti svoje prostore kako bi omogućila osobama s invaliditetom nesmetano kretanje i potpuni doživljaj sporta.

7. ZAKLJUČAK

Čovjek je stvoren za kretanje i to možemo smatrati jednom od vitalnih funkcija. Osobama kod kojih je kretanje ograničeno ili potpomognuto ortopedskim pomagalom, odnosno osobama s invaliditetom, određene stvari predstavljaju probleme. Žele li sudjelovati, prisustvovati nekom sportu ili bodriti najdraži klub, ipak moraju imati omogućene osnovne elemente pristupačnosti sportskom objektu. Osnovni elementi pristupačnosti su sve ono što osoba podrazumijeva u jednom sportskom i rekreacijskom objektu, a često se možda ni ne obazire na njih. To su: pristup s prometnice, ulaz u objekt, pristup terenu i gledalištu i WC. Ove komponente bi, uz komunikacije, trebale biti omogućene i osobama s invaliditetom. Ovim je završnim radom istraženo koliko su riječki sportski objekti u tome uspješni.

U ovom se istraživanju bilježila prisutnost arhitektonskih barijera u riječkim sportskim objektima, a na osnovu dobivenih rezultata odbijene su sve tri hipoteze postavljene u cilju istraživanja. One su bile na strani osoba s invaliditetom i predstavljale su pozitivno početno mišljenje o uređenosti objekata jednog od najvećih gradova Republike Hrvatske. Svi sportski objekti nemaju u potpunosti prilagođen ulaz za osobe s invaliditetom, a manje od pola obrađenih objekata ima u potpunosti omogućen pristup gledalištu, terenu ili uređen WC. Uočena je povezanost između godine izgradnje i prilagođenosti sportskog objekta. Noviji objekti, npr. atletska dvorana Kantrida, Bazeni Kantrida ili Centar Zamet izgrađeni su unazad desetak godina i u potpunosti prilagođeni osobama s invaliditetom. Nešto stariji objekti, kao npr. sportsko rekreacijski centar 3. maj ili Mlaka, potpuno su neprilagođeni ovim osobama.

Hrvatska je potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda 2007. godine i njome želi poštivati prava osoba s invaliditetom u potpunosti. Pravo osobe s invaliditetom je da kvalitetno provodi svoje slobodno vrijeme, da ulaže u sebe, svoj zdrav duh i tijelo. Nekad, zbog arhitektonskih barijera, neće moći dolaziti u najbliži sportski objekt, biti podrška članu obitelji ili voljenom klubu, možda čak ni baviti se sportom kojim želi. Međutim, uvijek postoji alternativno rješenje i zaista postoje kvalitetno uređeni sportski objekti u Rijeci, a s obzirom na to da su izgrađeni u novije vrijeme, ostaje nam nadati se kako će ih biti sve više.

LITERATURA

1. Impairment, Disability and Handicap. Emory University School of Medicine. Dostupno na: https://med.emory.edu/departments/pediatrics/divisions/neonatology/dpc/impairment-mx.html Pristupljeno 03.06.2020.
2. T. Benjak i sur. Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Zagreb, 2019.
3. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. Narodne novine, br. 42/2017.
4. Di Palma D, Raiola G, Tafui D. Disability and Sport Managment: a systematic review of literature. Journal of Physical Education and Sport. 2016;16(3):785-793. Dostupno na: https://efsupit.ro/images/stories/3%20September2016/art%207%20pdf.pdf
5. Blauwet C, Willick SE. The Paralympic Movement: Using Sports to Promote Health, Disability Rights, and Social Integration for Athletes With Disabilities. American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation. 2012;4(11):851-856. Dostupno na: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1016/j.pmrj.2012.08.015
6. Grad Rijeka. Pristupačni objekti i lokacije za osobe s invaliditetom. Dostupno na: https://www.rijeka.hr/teme-za-gradane/obitelj-i-drustvena-skrb/osobe-s-invaliditetom/osiguravanje-mobilnosti-pristupacnosti/pristupacni-objekti-i-lokacije-za-osobe-s-invaliditetom/ Pristupljeno: 03.06.2020.
7. Rijeka sport. Međunarodna arhitektonska nagrada Bazenima Kantrida. Dostupno na: https://www.rijekasport.hr/node/212 Pristupljeno 03.06.2020.
8. Dadić M, Bačić A, Župan I, Vukoja A. Definiranje pojmova invaliditet i osoba s invaliditetom. Hrana u zdravlju i bolesti. Vol.Specijalno izdanje No.10. Štamparovi dani, 2018. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/218629
9. Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom. Narodne novine, br. 64/01.
10. Sabatti L. Uloga medicinske sestre pri radu sa slijepom osobom u bolničkoj ustanovi i zadovoljstvo slijepih osoba sestrinskim pristupom. Glasnik pulske bolnice. 2015;12(12):29-33. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/154727
11. Global data on visual impairment. World Health Organization. Dostupno na: https://www.who.int/blindness/publications/globaldata/en/ Pristupljeno 04.06.2020.
12. Šalković, Ž. (2011). Broj slijepih osoba u Hrvatskoj (seminarski rad). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za oštećenja vida.

13. Šakaja, L. (2019). Slijepi u prostoru grada. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku Sveučilišta u Zagrebu.
14. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (2006). Priručnik za primjenu Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.
15. Bradarić-Jončić S, Mohr R. Uvod u problematiku oštećenja sluha. Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 2010;53(2):55-62. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/80986
16. Dolić M, Prašin V. Gluhosljepoća, gluhoća, sljepoća: nekoliko životnih priča osoba s invaliditetom. Nova prisutnost. 2008;6(3):486-497. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/122632
17. Ljubešić M, Cepanec M. Rana komunikacija: u čemu je tajna? Logopedija. 2012;3(1):35-45.
18. Musculoskeletal conditions. World Health Organization. Dostupno na: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/musculoskeletal-conditions Pristupljeno 05.06.2020.
19. Bučuk M, Tuškan-Mohar L. Neurologija za stručne studije. Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2012.
20. Horvatić J, Joković Oreb I, Pinjatela R. Oštećenja središnjeg živčanog sustava. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja. 2009;45(1):99-110. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/45636
21. Grebović, Dž. (2012). Radna terapija kod paraplegija (seminarski rad). Travnik: Fakultet zdravstvene njege, Fizioterapija i radna terapija.

POPIS PRILOGA

SLIKE

Slika 1. Pristup atletskoj dvorani Kantrida s prometnice 14
Slika 2. Ulaz u atletsku dvoranu Kantrida 14
Slika 3. Teleskopsko gledalište u atletskoj dvorani Kantrida 15
Slika 4. Dizalo u atletskoj dvorani Kantrida 15
Slika 5. WC školjka za osobe s invaliditetom u atletskoj dvorani Kantrida 15
Slika 6. Tuš za osobe s invaliditetom u atletskoj dvorani Kantrida 15
Slika 7. Predulaz na stadion Kantrida 16
Slika 8. Ulaz na stadion Kantrida 16
Slika 9. Teren na stadionu Kantrida u ravnini s ulazom 17
Slika 10. Onemogućen pristup gledalištu osobama s invaliditetom na stadionu Kantrida 17
Slika 11. Dizala iz garaže Bazeni Kantrida i taktilne crte vođenja 18
Slika 12. Izlaz prema Bazenima Kantrida i taktilne crte vođenja 18
Slika 13. Ulaz u kompleks bazena 19
Slika 14. Mjesta u gledalištu za osobe u invalidskim kolicima 19
Slika 15. Vertikalno podizna platforma prema vanjskom bazenu Kantrida 19
Slika 16. Rampa prema vanjskom bazenu Kantrida 19
Slika 17. WC za osobe s invaliditetom i tuš na Bazenima Kantrida 20
Slika 18. Kabina za presvlačenje za osobe s invaliditetom na Bazenima Kantrida 20
Slika 19. Kabina za presvlačenje za osobe s invaliditetom na Bazenima Kantrida 20
Slika 20. Neprilagođen pristup SRC-u 3. maj s prometnice za osobe s invaliditetom 21
Slika 21. Neprilagođen ulaz SRC-a 3. maj za osobe s invaliditetom 21
Slika 22. Hodnik u SRC-u 3. maj neprilagođen za osobe s invaliditetom 22
Slika 23. Neprilagođen pristup gledalištu za osobe s invaliditetom u SRC-u 3. maj 22
Slika 24. Neprilagođen WC za osobe s invaliditetom u SRC-u 3. maj 22
Slika 25. Pristup SRC-u Zamet s prometnice 23
Slika 26. Ulaz u košarkaški teren SRC-a Zamet 23
Slika 27. Rampa s košarkaškog terena prema boćalištu u SRC-u Zamet 24
Slika 28. Boćalište u SRC-u Zamet 24
Slika 29. Neprilagođen pristup nogometnom igralištu za osobe s invaliditetom u SRC-u Zamet 24
Slika 30. Neprilagođen pristup karate klubu za osobe s invaliditetom u SRC-u Zamet 24
Slika 31. Pristup Centru Zamet s prometnice 25
Slika 32. Ulaz u Centar Zamet 25
Slika 33. Ulaz u parter Centra Zamet 26
Slika 34. Mjesta gledališta za osobe u invalidskim kolicima u Centru Zamet 26
Slika 35. Dizalo u Centru Zamet 26
Slika 36. Ulaz na drugi kat Centra Zamet 26
Slika 37. WC za osobe s invaliditetom u Centru Zamet 27
Slika 38. Pristup Dvorani mladosti s prometnice 28
Slika 39. Prolaz u Dvorani mladosti prema parteru 28
Slika 40. Ulaz u parter u Dvorani mladosti 29
Slika 41. WC za osobe s invaliditetom u Dvorani mladosti 29
Slika 42. Pristup igralištu Kampus s prometnice 30
Slika 43. Ulaz na igralište Kampus 30
Slika 44. Gledalište na igralištu Kampus 31

Slika 45. Vanjski WC za osobe s invaliditetom na igralištu Kampus 31
Slika 46. Pristup s prometnice boćarskom centru Podvežica 32
Slika 47. Ulaz u boćarski centar Podvežica 32
Slika 48. Pristup terenu boćališta za osobe s invaliditetom 33
Slika 49. Onemogućen pristup gledalištu boćališta za osobe s invaliditetom 33
Slika 50. Pristup igralištu Robert Komen s južne strane 34
Slika 51. Ulaz na igralište Robert Komen s južne strane 34
Slika 52. Pristup nogometnom igralištu Krimeja s prometnice 35
Slika 53. Prolaz prema gledalištu i igralištu Krimeja 35
Slika 54. Pristup Omladinskom igralištu s prometnice 36
Slika 55. Gledalište na Omladinskom igralištu 36
Slika 56. Pristup SRC-u Mlaka s prometnice 37
Slika 57. Pristup gledalištu SRC-a Mlaka 37
Slika 58. Pristup košarkaškoj dvorani Brajda s prometnice 38
Slika 59. Stepenice koje vode prema košarkaškoj dvorani Brajda s prometnice 38
Slika 60. Ulaz u košarkašku dvoranu Brajda 39
Slika 61. Neprilagođen WC za osobe s invaliditetom u košarkaškoj dvorani Brajda 39
Slika 62. Pristup dvorani Dinko Lukarić s prometnice 40
Slika 63. Ulaz u dvoranu Dinko Lukarić 40

TABLICE

Tablica 1. Atletska dvorana Kantrida 14
Tablica 2. Stadion Kantrida 16
Tablica 3. Bazeni Kantrida 18
Tablica 4. Sportsko rekreacijski centar 3. maj 21
Tablica 5. Sportsko rekreacijski centar Zamet 23
Tablica 6. Centar Zamet 25
Tablica 7. Dvorana mladosti 28
Tablica 8. Otvoreno igralište Kampus 30
Tablica 9. Boćarski centar Podvežica 32
Tablica 10. Nogometno igralište Robert Komen 34
Tablica 11. Nogometno igralište Krimeja 35
Tablica 12. Sportsko rekreacijski centar Belveder 36
Tablica 13. Sportsko rekreacijski centar Mlaka 37
Tablica 14. Košarkaška dvorana Brajda 38
Tablica 15. Dvorana Dinko Lukarić 40
Tablica 16. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom prikazana brojčanim vrijednostima 41
Tablica 17. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom prikazana u postocima 41

STUPČASTI DIJAGRAM

Stupčasti dijagram 1. Pristupačnost sportskih objekata osobama s invaliditetom 42

KRATAK ŽIVOTOPIS

Ja sam Vita Košpić i rođena sam u Rijeci 19.03.1999. Prve četiri godine osnovne škole pohađala sam u Područnoj školi Jušići, a ostale četiri u OŠ „Milan Brozović“ u Kastvu. 2013. sam godine odlučila upisati Prvu riječku hrvatsku gimnaziju te sam nakon 4 uspješne godine maturirala. 2017. upisala sam Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci, smjer Fizioterapija i trenutno sam na zadnjoj (3.) godini ovog preddiplomskog stručnog studija. Jedan sam period preko studentskog ugovora radila kao *wellness* terapeut u hotelu Navis i Villi Kapetanović u Opatiji, a trenutno radim u *wellness*-u opatijskog hotela Adriatic.